خوێندنەوەیەک بۆ « ژیانی من لەنێوان بەرداشی نیشتمان وتاراوگەدا نووسینی د. سالار باسیرە ».. نووسینی یووسف مەنتک

بە ناسنامە بە بڕوانامەی پرۆفیسۆر

مەبەست لە نووسینەوەی ژیاننامە، نووسەران، ڕۆشنبیران، سیاسی و سەرکردە، بیرمەند جار هەیە کەسێکی ئاسایش دەفتەری ڕۆژانەی دەنووسێتەوە، ئەو جۆرە نووسینانە بایەخی مێژوویان هەیەم بە هەی ئەوەی باسی مێژووی سیاسی وکۆمەڵایەتی وکولتووری سەردەمەکمان بۆ دەگێڕێتەوە.

ژیاننامە، بیرەوەری، خود نووسینەوە ئۆتۆبیۆگرافیا، یاداشت نامەی ڕۆژانە، یاداشتی کەسی بریتین لە هونەری گێڕانەوە جۆرێکن لە پەخشان. زۆرێک لە ژیاننامەو بیرەوەری نووسەران هەن بە ڕۆمان ناوزەد کراون بەرهەمەکانی لامارتین، مەکسیم گۆرکی، هەروەها ڕۆمانی گەڕان بە کاتی لەدەست چووی مارسیل بروست، هونەر مەند لە لاتافی لاویدای جەیمس جویس، خوود نووسینەوەن، پۆلینکراون بە ئەدەبی ئۆتۆبیۆگرافیا، نموونەی ژیاننامەکانی بنیامین فرانکلین، دان پیانانی ژان ژاک ڕۆسۆ، ئیدوارد جیبۆن[1]، هەر یەک لەوانە کاریگەریان هەبووە بەسەر ئەدەبی نەتەوەکەیان، بیرەوەرییەکانی د. باسیرە بە ئەدەبی کوردی ئەگەر لەوانە باڵاتر نەبێت، بێ شک نزمتر نییە. وینستۆن چەرچلی سەرۆکی بەریتانیا بە هۆی کتێبی جەنگی دووەمی جیهانی مێژووەکە باس لە بیرەوەرییەکانی لەم جەنگەدا دەکات، لە ساڵی ١٩٥٣ خەڵاتی نۆبڵی ئەدەبی پێ بەخشرا[2]. بیرەوەرییەکانی د. باسیرەش سەر ڕۆژێ لە جەنگ، لە هەرشوێنێک بووە، بە بەردەوامی ژیان لە جەنگدا بووە.

لە دوای ڕاپەرینی بەهاری ساڵی ١٩٩١، لە باشووری کوردستان، ئیدی لەروە لەوە خەڵکانێک بەتایبەت سەرکردە ولێپرسراوان و چەندین کەسێتی باس لە ئەزموونی ژیانی پێشمەرگایەتیان دەکەن. لە چونکە زۆربەیان ڕاستگۆیانە نەنووسراونەتەوە، هەر یەکە و بە پێی بەرژەوەندی حیزبی و شەخسی و تارمایی ڕق وکینە و دووژمنایەتی زاڵە بەسەریاندا، بۆیە سەرچاوەی متمانەو باوەڕ نیین.

یەکێک لەو ژیاننامانەی خوێندمەتەوەو سەرنجی ڕاکێشام بەرتراجیدیاو

ڕاستگۆیی و سادەیی و ژیانی تاڵ و سوێری نووسەرەکەی کەوتم.
ڕاستگۆیی لە ژیاننامەکەی د. سالار باسیرە بوو، کە مێژووی وردو درشتی چەنییەتی ژیان وگوزەرانی خۆی و ماڵباتی و باپیرانی، مێژوو و جوگرافیای ڕووداوەکانی باسکردووە، هەر ئەوەش بووە هۆی ئەوەی ئەم چەند دێڕەی بۆ بنووسم.
نووسەر دەستی خوێنەر دەگرێت، قۆناغ بە قۆناغ، کۆڵان بەکۆڵان، گوند بەگوند، شارو شار، وڵات بەوڵات بە نێو ڕووداوەکانی ژیانیدا دەیگێڕێت، ژیاننامەکە فیلمەکە پیشانی خوێنەری دەدات.
نووسەر لە هەر قۆناغێکی ژیانیدا مێژووی کۆمەڵایەتی، کوڵتووری، سیاسی ، ئابووری ئەو سەردەمە دەگێڕێتەوە، تیشک دەخاتە سەر تاریکایی و ڕۆشنی دەکاتەوە بە بەڵگە و دیکۆمێنت و وێنەو مەیدانی.
پێ پێی بیرەوەری نووسەر دەمان گێڕنێتەوە بۆسەرەتای شەستەکانی سەدەی ڕابردوو، وەک خۆی گەڕەکە هەژار نشینەکان، کۆڵانە قوڕاوییەکانی شاری سڵێمانی، لە نێو بازاردا چۆن ژیانی گوزەراندووە، چۆن خوێندویەتی، وێنەکانی، بارودۆخی سیاسی و شەڕو شەڕی حوکمی خوێناوی زەعیم سەدیق بەریەک کەوتنەکانی نێو شار دەگێڕیتەوە.
لایەنێکی گەشی بیرەوەرییەکان ئاماژە کردنە بە بەیەکەوە ژیانی نەتەوەو ئاینە جیاوازەکانی شار مێژووەکەی دەگێڕنێتەوە بۆ سەردەمی ئیبراهیم پاشای بابان کە چەند خێزانی جولەکەو مەسیحی و موسڵمان لەم شارەدا ژیاون. لەو سەردەمەدا ژیان سادەو ساکار بووە، مرۆڤەکان ئاشتیخوازو لەبووردەبوون، هاوکارو هاوخەم بوون لەکاتی شین و شایی. (منیش دەپرسم چەند لە نەوەکانی جولەکەو مەسیحی و ماڵباتە ڕەسەنەکانی شار لە ئێستادا ماون لەم شارەدا).
خوێنەر بەر کەرەستە و پێداویستییە کۆنەکانی ژیانی ڕۆژانە دەکەوێت، بەر مێژووێک دەکەوێت کە سیمای شارستانی وپێشکەوتنی کەمێگەن، سەرەتای سەدەی بیستەم بە هۆی حاکمی ئینگلیز مێجەرسۆن چاپخانە، سینەما، وێنەگرتن، سەیارە دەهێنێت بۆ شار، چەندین ڕۆژنامەو گۆڤار دەردەچن هەموو ئەوانەش سەرچاوەی هۆشیاری و پێشکەوتنی مرۆڤن.
نووسەر خاوەنی کوردستانی مەزنە دابەشکراو بە چوار پارچە ، لەسایەی دەسەڵاتی داگیرکەر بێ ناسنامەیە، هەر ئەوەشە وا دەکات بەر شاڵاوی ڕاگواستن وئاوارەیی ودەرکردن بێت لەسەر ماڵ و حالی خۆی، کە نەتوانێت خوێندن تەواو بکات بۆ دابینکردنی بژێوی سەختی ژیان ناچار بووە کەسابەت بکات، زۆر ڕاستگۆیانەو بوێرانە باسی هەژاری ومەرگەساتی ژیانی خۆی و خێزانەکەیان دەکات، ئەوەش بەڵگەی ڕەوشت بەرزی وڕاستگۆیی دکتۆرن.

لە تەمەنێکدا ڕوو لە هەندەران دەکات تازە پێدەگات، هیوای بەژیانە بە ئەم هیوایە تێدەکۆشێت، لە تاراوگە بەر شارستانییەتێک و کۆمەڵگەیەکی نوێ و نامۆ دەکەوێت، زمان نازانێت و نەشارەزا بە کەس و بێ ڕینمایکار تاق وتەنیا، لەگەڵ ئەوەشدا کۆڵ نادات بە هیواو ئامانجەکانی تێدەکۆشێت، تێکەڵ بە کۆمەڵگە دەبێت، هاوڕێ و دۆست دەدۆزێتەوە، زمان فێردەبێت، کاردەکات، دەخوێنێت، زەواج دەکات. لەسەرتادا ژیانی سەختە بە باشتر کردنی ژیان کرێکاری دەکات، زەحمەتی زۆر دەکێشیت، دواجار قۆناغە سەختەکان تێدەپەڕێنێت. هەمیشە لەململانێ دایە لەگەڵ ژیان بە گەیشتن بە قۆناغێکی گەش ونوێتر، تارمایی تراژیدیاش هەردەم بەدوایەوە بووە، دایک کۆچی دوایی دەکات، براکان کۆچی دوایی دەکەن. ژیانی نوێ پێک دەهێنێت. بە لێکۆڵینەوەی سیاسی دەچێتە وڵاتانی ئەمریکای لاتین نیکاراگوا، تێکەڵ بە شۆڕشگێڕان دەبێت. لە ئەڵمانیا چالاکوانی سیاسی دەبێت لە زۆرێک لە کۆڕو کۆبونەوەوچالاکییە سیاسییەکان دژ بە هێرش و سیاسەتی داگیرکەران بە سەر کوردستان بەشدار دەبێت، دوای ئەم هەموو هەورازو نشێوە بەوانامەی پرۆفیسۆر بەدەست دەهێنێت و دەبێتە خاوەن ناسنامەی ئەڵمانی.

بە هەوای خزمەتکردن بە نیشتمان هەرێمی کوردستان، دەگەڕێتەوە بە سلێمانی شوێنی لەدایک بوونی و یادەوەری سەردەمی منداڵێتی کۆڵانە قوڕاوییەکانی شار. لە حەیف تەواوی شار بە شەقام و گەڕەک و گۆڕاون، بینای بەرزی هەور بە بیناکراون، تەواوی کۆمەڵگەش گۆڕاوە، سیمای غەریب و کەس ناناسێتەوە. بەر هەموو ئەم شتانە دەکەوێت: ژینگەیەکی تەواو حیزبی، زانکۆو سەنتەری زانستی چەق بەستووی ژێر هەیمەنەی حیزب، سیستمی ئیداری نارێک، گەندەڵی لە تەواوی شادەمارەکانی یەکە ئیداری و بوارەکانی ژیان و بازاڕ، نا عەدالەتی، مەدیلی ڕاپۆرت نووسین وملشکاندنی ئەویترو بە گەیشتن بە پلەی بەرزتر سەرکەوتن بەسەر پشتی ئەویتر، بەرتیل ودیاری مەدیلەک بە حوکمڕانی و کار ئاسانی. دوای ماوەیەک دکتۆر ناتوانێت لەم فەزایەدا ژیان بکات بۆیە بەناچاری دەگەڕێتەوە بە تاراوگە.

نووسەر لەگەڵێک وێستگەی ژیاندا تووشی مەترسی ژیان ومەرگ بێتەوە، وێستگەی زۆر هەن باسیان لەوەدەکات، بە نموونە کارکردن لە کەیسی ئەنفالەکان مەیدانی بەدیدارو سەردان لەکۆڵینەویان لەسەر دەکات، کتێبی لەسەر دەنووسێت، بۆیە من بیرەوەرییەکانی دکتۆر باسیرە بە سەرچاوەیەکی بە نرخ وباشتروڕاستگەی دەبینم، دەکرێت ناوەندەکانی لێکۆڵینەوە، توێژەران ، مێژوونووسان، ئەدەب دۆستان، بە بایەخەوە سوودی لەوەربگرن. هیوادارم هەر تاکێکی کورد ئەم بیرەوەرییانە بخوێنێتەوە دڵنیام تا ئەبەد چێژ وگاریگەری لەبیر ناچێتەوە، من

نامەوێ زۆر درێژدادڕی بکەم تەواوی کتێبەکە شەن وکەو بکەم، ئەوەی من باسمکرد، چەند نموونەیەکی گرنگ و پڕ بایەخی ئەو کتێبە بوو، باقی کتێبەکە بۆ خوێنەر جێ دەهێڵم بیخوێنێتەوە خۆی بچێتە نێو دەقی کتێبەکەو ئاوێتەی ڕووداوەکان بێت، دڵنیام خۆی لەزۆرێک لە وێستگەکانی ئەم بیرەوەرییەدا دەبینێتەوە.

سەرچاوە

١ – چەشنەو چەشنە ئەدەبییەکان. د. حەمە مەنتک. کتێبخانەی مەم و زین/ هەولێر ٢٠١٩

٢ – ویکیپیدیا- وینستۆن چەرچل